EBÛ-OSMAN HAYRİ

Meşhûr tasavvuf âlimlerinden. Künyesi Ebû Osman olup, adı Ebû Osman Sa'îd bin İsmail Hayri'dir. Aslen Rey şehrinden olup, Nişâbûr'a gelip yerleşmiştir. Zamanın önderi ve bir tanesi idi. Önceleri Şah Şüca' Kirmânî'nin talebesi idi. Hocasıyla birlikte Nişâbûr'a gidince orada kaldı ve Ebû Hafs'ın talebesi oldu. Ebû Hafs'ın kızı ile evlenmiştir. Kadri yüksek, himmeti yüce bir zât idi. Fıkıh ve tasavvuf ilminde derin bilgi sahibi kâmil bir âlimdi. Sözleri ölçülü ve te'sîrliydi. Zamanındaki tasavvuf büyükleri: "Dünyâda üç kişi vardır. Bir dördüncüsü yoktur. Nişâbûr'da Ebû Osman, Bağdâd'da Cüneyd-i Bağdadî ve Şam'da Ebû Abdullah Cellâ" demişlerdir. Horasan'da tasavvuf ondan yayılmıştır. Nişâbûr halkı, tasavvuf dili ile kendilerine söz söylemesi için ona bir kürsü kurmuşlardır. Onun yüksek değerde sözleri vardır. Kayınpederi Ebû Hafs'tan sonra otuz sene yaşamış ve 298 (m. 910) senesinde vefât etmiştir.

İlk hâlini kendisi şöyle anlatır: "Kalbim dâima hakîkatten birşeyler arardı. Ben çocukken, zâhirden uzak duruyor ve zâhirinin dışında dînin esrârı bulunduğuna inanıyordum."

Ebû Osman Hayri, bir gün talebeleriyle beraber yolda yürürken, biri damdan başına bir mangal kül döktü. Talebeleri bu duruma çok üzüldüler ve adama yaptığının kötülüğünü anlatmaya kalktılar. Bunun üzerine Ebû Osman "Ateşe lâyık olan bir kimseye, kül dökülmesine binlerce defa şükretmek lâzım gelir" dedi.

Ebû Amr anlatır: "Ebû Osman'ın meclisinde tövbe etmiştim. Bir süre sonra tekrar günah işlemeye başlayınca, onun sohbetlerini terk ettim. Ondan kaçıyordum." Birgün beni yolda görünce: "Yavrucuğum, günahsız ve temiz olduğun sürece düşmanlarınla oturma. Çünkü düşman, sendeki kusuru görür ve bundan dolayı sevinir. Buna da sen üzülürsün. Günah işlemen gerekiyorsa, gene bizim yanımıza gel, biz sana katlanırız deyince, günah işlemekten vazgeçtim ve samimî bir şekilde tövbe ettim."

Birgün Ebû Osman'a inanmıyanlardan birisi onu yemeğe da'vet etti. O da da'veti kabûl edip, o kişinin evine gitti. Adam kapıdan ona: "Ey obur! Yiyecek birşey yok geri dön" dedi. Ebû Osman geri dönüp giderken tekrar çağırdı ve "Bir şeyler yiyebilmek için ne kadar ciddî davranıyorsun. Yiyecek hiç bir şey yok" dedi. O gene geri döndü. Fakat adam tekrar çağırdı ve "Köpek var yersen ye, yoksa hemen git" dedi. Bu hâl tam otuz kere tekrarlanmasına rağmen Ebû Osman hiç incinmedi, hiç kırılmadı. En sonunda adam ondan özür diliyerek, talebesi oldu. "Sen nasıl bir kişisin ki, sana otuz kere hakaret ettim ve kovdum. Ama sende hiç kırılma ve incinme belirtisi görülmedi" diye sordu. O da cevap olarak: "Kırk yıldan beri, Allahü teâlâ beni hangi hâl içinde bulundurursa bulundursun, hiç hoşnutsuzluk duymadım" dedi.

Ebû Osman anlatır: "Hocam Ebû Hafs'ın yanına gittiğim zaman, çok gençtim. Beni talebeliğe kabûl etmedi ve "Sen henüz çok gençsin, bizimle oturamazsın" dedi. Bunun üzerine ben onu göremeyinceye kadar arka arka gittim. Fakat kalbim ondan ayrılmamayı, onun yanında olmayı istiyordu. Bunun üzerine kapısının önüne bir çukur kazıp içine gireyim. Çık deyinceye kadar çıkmıyayım diye niyet ettim. Tam bu işi yapacaktım ki, beni talebeliğe kabûl etti."

Birgün yolda yürürken ayyaş, derbeder ve elinde saz bulunan bir genç Ebû Osman'ı görünce, sazını abasının içine sakladı. Osman'ın kendisine, bu yaptıklarının kötülüğünü anlatacağını zannetti. Fakat Ebû Osman onun yanına şefkatli bir şekilde giderek "Hiç çekinme, zirâ insanların hepsi birdir, talebelerin hepsi aynıdır" dedi. Genç onun böyle merhametli hâlini görünce tövbe etti. Ebû Osman, gusül abdesti almasını söyledi ve şöyle duâ etti. "Yâ Rabbî! Bana düşen görevi yaptım. Gerisini sana havale ediyorum." Duânın hemen

ardından genci iyi bir hâl kapladı. Ebû Osman bile bu hâle şaşırdı.

Ebû Osman, ölüm döşeğinde iken bayıldı. Babasının vefât ettiğini sanan oğlu Ebû Bekir üzüntüsünden gömleğini yırttı. Bunun üzerine ayılan Ebû Osman, “Yavrum, bu hareketin zâhir itibariyle sünnete aykırı, bâtın itibariyle de riya alâmetidir” dedi.

Ebû Osman buyurdu ki:

“Sünnet-i seniyyeyi kendisine rehber edinen hikmet, nefsinin arzularını kendine hâkim kılan, bid’at söyler.”

“Korku, Allahü teâlânın adâletinden, ümit ise lutfundandır.”

“Tevekkül, Allahü teâlâya itimâdı tam olduğundan, onunla yetinmektir.”

“Akıllı, korktuğu şey başına gelmeden önce, onun çâresine bakandır.”

“Allah korkusu, seni O’na ulaştırır ve kendini beğenmekten uzaklaştırır.”

“Muhabbet, Allahü teâlânın korkusuyla sıhhat bulur, edebe sıkı sarılmakla da kuvvetlenir.”

“Dünyâyı sevmek, Allah sevgisini kalbden götürür. Allahü teâlâdan başkasından korkmak, Allah korkusunu kalbden çıkarır, Allahtan başkasından istemek, Allahü teâlâya olan ümidi kalbden uzaklaştırır.”

“Edeb, fakîrin dayanağı, zenginin süsüdür.”

“Muhabbete, muhabbet denmesi, kalbde Allahü teâlânın rızâsından başka olan herşeyi mahv etmesindendir.”

“Zenginlerle sohbet ederken azîz, fakîrlerle sohbet ederken alçak gönüllü ol. Zenginlere karşı izzetli davranman tevâzu, fakîrlere karşı alçak gönüllü olman şereftir.”

“Evliyânın sohbetine kavuşan kimse, Allahü teâlâya kavuşturan yolu bulur.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-10, sh. 244

2) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 86

3) Vefeyât-ül-a’yân cild-2, sh. 369

4) Târîh-i Bağdâd cild-9, sh. 99

5) Tezkiret-ül-evliyâ sh. 259

6) Keşf-ül-mahcûb sh. 222

7) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 170

8) Kıyâmet ve Âhıret sh. 333